

11. N. Valentin, F. Preusser, *Insect Control by Inert Gases in Museum, Archives and Libraries*, Restaurator, 11, 1, 1990, str. 22 - 33. -
12. V. W. Clapp, *The story of permanent - durable book paper, 1115 - 1970*, Restaurator, supplement 3, 1972, str. 24 - 46. -
13. R. A. Stührke, *The Development of Permanent Paper, Preservation of Paper and Textiles of Historic and Artistic Value*, Advances in Chemistry series 164, 24 - 26, Amer. Chem. Soc. Washington D. C. 1977. -
14. M. Černič-Letnar, J. Vodopivec, *Vrednotenje in izdelava trajnega papirja kot nosilca kulturne dediščine*, 17. letni simpozij DITP, Bled, 21. - 23. 11. 1990. -
15. M. L. Ritzenthaler, *Preservation of Archival records: Holding maintenance at the National Archives*, National Archives Technical Information Paper No. 6, Washington, DC, 1990. -
16. K. Harris, M. W. Holmes, *National Archives Preservation Research Priorities: Past and Present*, National Archives Technical Information Paper No. 7, Washington, DC, 1990. -
17. T. Ribkin - Puškadija, *Čuvanje, zaščita i restauriranje arhivskih dokumenata i knjiga, neobjavljen tekst*, Zagreb, 1974. -
18. T. Mušnjak, *Čuvanje, zaščita i mogućnosti restauriranja fotografija*, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. 30. -
19. I. Nemanič, *Dejavnost Arhiva SR Slovenije na področju valorizacije in varstva avdiovizuelnega gradiva*, Sodobni arhivi 1979, Maribor 1979, str. 73 - 75. -
20. J. Vodopivec, *Nevtralni papir - trajnejši nosilec zapisa*, Sodobni arhivi 1979, Maribor 1979, str. 17 - 19. -
21. I. Maroevič, *Izlaganje arhivalija i njihova zaščita na izložbi*, Sodobni arhivi 1989, Maribor 1989, str. 26 - 29. -
22. N. Stollow, *Conservation Standards for Works of Art in Transit and on Exhibition*, UNERSCO, Paris, 1979. -
23. K. B. Hendriks, *The preservation and restoration of photographic materials in archives and libraries: a RAMP study with guidelines (PGI-84/Ws/1)*, Paris, 1984.

Šolanje za potrebe arhivov

Ob III. kolokvijju komiteja Mednarodnega arhivskega sveta za poklicno izobraževanje

Jože Žontar

V zadnjem času je med vprašanji naše stroke, ki jim dajejo v svetu posebno velik poudarek, zelo izpostavljeno poklicno izobraževanje. Že leta 1988 je objavil Arhivum v XXXIV. zvezku prispevke o arhivskem šolanju.¹ Avgusta tega leta je bil po končanem Mednarodnem kongresu arhivov v Parizu I. kolokvij komiteja Mednarodnega arhivskega sveta za poklicno izobraževanje, na katerem so bile obravnavane naslednje teme: osnovne naloge arhivista, ki jih mora zajemati izobraževalni tečaj, struktura programa poklicnega izobraževanja, teorija in praksa kot elementa v učnem programu. Referati so bili objavljeni v 4. zvezku Studies/Etudes, ki jih izdaja Mednarodni arhivski svet.² Drugi kolokvij je bil septembra 1989 v Milanu s skupno temo Vsebinska učnih načrtov za različne ravni arhivskega izobraževanja. Referati so izšli v reviji Ja-

nus 1990, št. 1., ki jo prav tako izdaja Mednarodni arhivski svet.³ Letos septembra pa je bil v Haagu že III. kolokvij, na katerem so bili obravnavani učbeniki oz. priročniki iz arhivistike. Podpisani sem pripravil poročilo o teh publikacijah pri slovanskih narodih. Referati bodo izšli v naslednji številki Janusa. Ob tej priložnosti bi rad opozoril na nekaj arhivskih učbenikov oz. priročnikov, ki so izšli v zadnjem času: Michael Cook je skupaj z Margaret Procter objavil drugo, popravljeno in razširjeno izdajo priročnika o arhivskem popisovanju.⁴ Knjiga Eckharta G. Franza *Uvod v arhivistiko* je izšla lani v tretji, predelani izdaji.⁵ V Italiji pa je letos izšla že peta izdaja dela Paole Carucci *Arhivski viri: urejanje in hranjenje*.⁶ V Španiji je Antonia Heredia Herrera objavila knjigo *Splošna arhivistika, teorija in praksa*.⁷ Sintetično delo z naslovom *Arhivistika* so prav tako lani izdali v Varšavi skupaj Halina Robotka, Bogdan Ryszewski in Andrzej Tomeczak.⁸ V Moskvi je Glavna arhivska uprava pri Sovjetu ministrov RSFSR izdala *Pravila za delo državnih regionalnih in mestnih arhivov (1989)*.⁹ Takšna strokovna bera narekuje skorajšnjo dopolnjeno izdajo mednarodne arhivistične bibliografije.

V prihodnjem letu načrtuje komite za poklicno izobraževanje, ki se je v Haagu reorganiziral v sekcijo, kolokvij v Pekingu, na katerega bi povabili učitelje arhivskih ved z azijskega območja. Na ta način želi Mednarodni arhivski svet pospeševati strokovni razvoj tudi na tem območju. Reorganizacija v sekcijo, ki ima namen omogočiti večje sodelovanje univerzitetnih učiteljev arhivskih ved, bo moral sicer potrditi še Mednarodni arhivski svet, kar pa je zgolj formalnega značaja (to naj bi se zgodilo v času Mednarodnega kongresa arhivov v Montrealu).

Znatna je tudi dejavnost, povezana z arhivskim šolanjem, pod okriljem Unesca. V pripravi je nov Vodnik po arhivskih učnih institucijah (prvi je izšel leta 1984). Vsebovan bo tudi program arhivskih ved na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, medtem ko Stalni strokovni tečaj pri Arhivu Srbije žal ni odgovoril na vprašalnik. Istočasno pripravlja IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) mednarodni vodnik šolanja za potrebe bibliotek in informacijskih znanosti. Ker prištevajo k informacijskim znanostim tudi arhive, bodo skušali doseči sodelovanje med obema projektoma. V okviru Unescovega projekta RAMP (Records and Archives Management-Program) pripravlja Rastas Pirkko iz Helsinkov študijo o arhivskih učbenikih oz. priročnikih. Ta naj bi odgovorila na vprašanje, kakšni naj bodo splošni učbeniki oz. priročniki iz arhivistike. V okviru programa PGI (Programme General d'Information) je izšel letos zvezek, ki obravnava učni načrt za pouk osebja v filmskih arhivih in v arhivih zvočnih zapisov¹⁰ (doslej imamo že podobno študijo za poslovanje z dokumentarnim gradivom in za upravljanje modernih arhivov, Pariz 1982).

Leta 1988, neposredno pred svojo štiridesetletnico, je Arhivshule v Marburgu organizirala kolokvij na temo Šolanje znanstvenih arhivarjev v Evropi in objavila v seriji svojih publikacij referate s kolokvija.¹¹ O šolanju v Jugoslaviji je poročal

mag. Peter Klasine. Tudi letošnje 61. zborovanje nemških arhivarjev v Karlsruheju od 1. do 4. oktobra ima na dnevnem redu temo Aktualni problemi arhivskega šolanja in nadaljevalnega šolanja. O šolanju za potrebe arhivov bo govora tudi na mednarodnem simpoziju Arhivi in Evropa brez meja, ki bo od 2. do 5. oktobra prihodnjega leta v Maastrichtu ob 100-letnici društva holandskih arhivarjev, najstarejšega arhivskega strokovnega društva na svetu. Tudi Mednarodni kongres arhivov septembra 1992 v Montrealu bo obravnaval vprašanja arhivskega šolanja in sicer z vidika potreb družbe 21. stoletja. Temu bo posvečena 3. plenarna seja. V okviru pokongresnega programa pa je predviden tudi 4. kolokvij sekcije za poklicno izobraževanje. Teme bodo: mesto šolanja v razvoju stroke, nadaljevalno šolanje, stanje raziskav na področju arhivistike. Bližajoče se novo stoletje postaja prava inspiracija idej organizatorjev arhivskih zborovanj. Tako je priredila v začetku septembra letos italijanska univerza v Macerati, kjer se poučuje tudi arhivistika, v okviru proslav svoje 700-letnice kolokvij o tradiciji in perspektivah arhivske znanosti glede na leto 2000.

Preučevanja arhivskega šolanja so privedla tudi do nekaterih sprememb pri arhivskih šolah. V Archivschule v Marburgu so skrčili teoretično šolanje na eno leto, prakso, ki se opravlja praviloma v Bundesarchivu v Koblenzu, pa so razširili na eno leto.¹² Do nekaterih sprememb je prišlo tudi pri učnem programu in pri izpitih po končanem šolanju. Ecole nationale des chartes v Parizu se je reorganizirala v oddelka za starejše in novejša gradivo, s čimer so želeli dati večji poudarek usposabljanju za mlajše gradivo. Francosko ministrstvo za kulturo pripravlja reorganizacijo Stage technique d'archives, ki je pri Archives nationales v Parizu in ki naj bi se vključil v enoletno skupno šolo za poklice na področju kulturne dediščine. Menijo, da bi bilo idealno šolanje za potrebe arhivov diploma Ecole nationale des chartes ter omenjeno enoletno nadaljevalno šolanje. Učni načrt je spremenila tudi School of Library, Archive and Informations Studies, University College London in sicer v smeri širjenja vsebin, ki se nanašajo na delo z dokumentarnim gradivom (records management).¹³ Do tega je prišlo na podlagi podrobnega preučevanja potreb institucij, iz katerih prihajajo kandidati.

Na fakulteti za arhivistiko, ki je v sklopu Zgodovinsko-arhivskega inštituta v Moskvi, so iz učnega programa črtali vse ideološke predmete. Za razmere v arhivih v Sovjetski zvezi, kjer je omenjena fakulteta največja fakulteta za arhivistiko na svetu sploh, je značilen podatek, da se je komaj 10% študentov, ki so končali to fakulteto, zaposlilo v arhivih. Brez potrebe je komentar, kakšne posledice ima to za strokovno raven arhivov. Bolj kot zanimivost naj omenim podatek, ki ga je na simpoziju v Haagu posredoval njen profesor Evgenij Starostin, da je Leninov dekret o reorganizaciji in centralizaciji arhivov z dne 1. junija 1918, s katerim začenjajo vsi sovjetski učbeniki, falzifikat. O tem je pripravil daljšo študijo.

Imel sem priložnost, da sem se podrobneje seznanil z ustrojem in delovanjem holandske držav-

ne arhivske šole, ki ima svoj sedež v Haagu, v zgradbi Centralnega državnega arhiva, vendar pa je šola samostojna ustanova, podrejena neposredno Ministrstvu za narodno zdravje in kulturne zadeve, neodvisno od arhivske centralne uprave.¹⁴ Samostojnost šole utemljujejo s tem, da usposablja kandidate za državne in občinske arhive (slednji so organizirani kot samostojne ustanove, kar prihaja v poštev pri velikih mestih, ali pa kot regionalni arhivi, za več občin skupaj). Zelo poudarjajo velik pomen šole za razvoj stroke sploh, kajti načela, ki jih poučujejo na šoli, postanejo pogosto splošno sprejeti standardi. Arhivska šola ima pet zaposlenih (direktorja, dva pomočnika direktorja ter dva uslužbenca za organizacijske in administrativne zadeve), ostalo učno osebje pa so honorarni sodelavci iz vrst strokovnjakov iz arhivov (tako državnih kot občinskih). To zagotavlja potrebno povezavo med prakso in teorijo, med potrebami stroke in šolanjem. Nekaj učiteljev je tudi z univerz in drugih institucij. Šolanje traja eno leto in se odvija v obliki predavanj enkrat na teden po šest ur. Tedaj prihajajo slušatelji v Haag, sicer pa se praktično usposabljujejo v neki arhivski ustanovi. Da bi dali večji pomen teoretičnemu šolanju, so temu dodali še tri tedne, enega v jeseni, enega pozimi in enega spomladi, ki so v celoti namenjeni teoretičnemu pouku. Šola izobražuje za dve ravni, pouniverzitetno in posrednješolsko, s tem da imajo kandidati nekatera predavanja skupaj, nekatera pa ločeno. Število študentov je odvisno od možnosti zaposlitve (to pa je pogoj za sprejem v šolo). Poprečno imajo 5-10 študentov na višji in 40-50 študentov na srednji stopnji. Ispite opravljajo pred komisijo, ki jo imenuje ministrstvo in v njej niso udeleženi predavatelji. Na šoli poučujejo arhivistiko, to pomeni vse, kar je v zvezi z urejanjem in popisovanjem arhivskega gradiva, arhivskim pravom, terminologijo, odbiranjem arhivskega gradiva. Naslednji sklop je zgodovina, zlasti upravna in pravna ter cerkvena zgodovina. Da bi razumeli dokumente, ki datirajo iz dobe pred letom 1800, namenjajo veliko časa paleografiji, vključno s kronologijo in terminologijo, ki so jo uporabljale prejšnje administracije. Nadalje obsegajo predavanja metodologijo zgodovinskih in arhivskih raziskav, prejšnje in sodobne sisteme razvrščanja dokumentarnega gradiva ter informatiko. Študentje pouniverzitetnega tečaja poslušajo tudi predavanja iz organizacijskih ved. Na pripombo glede morebitnega prekratkega časa trajanja pouka odgovarjajo na šoli s tem, da ima kandidat po opravljenih izpitih dovolj znanja, da lahko prične z delom v arhivu, ob samem delu pa bo znanje še pridobil. Zato pa menijo, da bi moralo biti izobraževanje permanentno. Svet se zelo hitro spreminja in težko je vključevati nov razvoj v učne načrte standardnega programa. Lažje je slediti razvoju s specialnimi, dopolnilnimi tečaji. Doslej so pripravljali le dopolnilne tečaje za osvežitev znanja, v načrtu pa imajo tudi tečaje za specializacijo.

Letos poteka ravno deset let, odkar imamo na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani predavanja iz arhivistike oz. arhivskih ved (obvezna so za slušatelje nepedagoške smeri, delno pa jih obiskujejo tudi ostali slušatelji). Ta obsegajo

po učnem načrtu iz leta 1985 v 3. letniku dve uri predavanj iz arhivistike, v 4. letniku pa dve uri predavanj iz strukture inštitucij ter dve uri vaj na teden. Po 3. letniku je predpisan kolokvij, po 4. pa izpit. Ob predvideni reorganizaciji učnih programov na Filozofski fakulteti bi kazalo upoštevati dosedanje izkušnje pri pouku, njegove učinke na delo v arhivih, razvoj arhivskega šolanja v svetu in drugo. Menim, da lahko kot pozitivno izpostavimo pospešen razvoj stroke, ki ga je vzpodbudil študij na fakulteti, kot kritično pripombo pa, da ne more dajati dovolj znanja za praktično delo, na kar smo že opozorili.¹⁵ Če obravnavamo vse predmete iz učnega načrta nepedagoške smeri, pa ne samo z vidika potreb arhiva, marveč vseh področij, ki jim je ta smer namenjena, potem bi želeli, da bi se razširila predavanja iz paleografije (zgodovinske pomožne vede naj bi zajele tudi merske in denarne enote v preteklosti). Povečati bi bilo treba število ur za tuje jezike. Arhivistiko v ožjem pomenu bi kazalo obdržati v obsegu uvoda v arhivistiko. Poleg poznavanja struktur inštitucij bi bilo treba dodati še razvoj vrst arhivskega gradiva za novi vek. Nujno pa bi bilo vpeljati, neodvisno od fakultete, arhivsko šolo, ki bi prirejala enoletne tečaje za novo zaposlene v arhivih s predmeti, ki so neposredno povezani z delom v arhivih. Zaključni izpit na tej šoli bi predstavljal tudi strokovni izpit. Holandski vzor ob upoštevanju visokega nivoja, ki ga je stroka dosegla, bogate strokovne literature in možne primerljivosti glede na velikost dežele, je lahko vzgled, ki ga kaže v okviru naših možnosti upoštevati.

OPOMBE

1. Professional Training of Archivists/Formation Professionnelle des Archivistes, *Archivum* XXXIV, 1988, 236 str. — 2. Actes du premier colloque international sur la formation des archivistes/Proceedings of the first International Colloquium on Archival Education and Training (ured. B. Delmas), *Studies/Études* 4, International Council on Archives/Conseil international des Archives, Paris 1989, 108 str. — 3. Bulletin N°33, International Council on Archives/Conseil international des Archives, December 1989, str. 33-34. — 4. Janus, International Council on Archives/Conseil international des Archives, 1990, 1, str. 21-52. — 5. Michael Cook-Margaret Procter, *Manual of Archival Description*, Aldershot, 1990², 250 str. — 6. Eckhart G. Franz, *Einführung in die Archivkunde*, Darmstadt 1990, 153 str. — 7. Paola Carucci, *Le fonti archivistiche: ordinamento e conservazione*, Roma, *La Nuova Italia Scientifica*, 1990⁵. — 8. Antonia Heredia Herrera, *Archivística general, Teoría y Práctica*, Sevilla, 1989. — 9. Halina Robotka, Bogdan Ryszewski, Andrzej Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989. — 10. Pravila roboty gosudarstvennyh rajonnyh i gorodskih arhivov, Glavnoe arhivnoe upravlenie pri Sovete ministrov SSSR, Moskva 1989. — 11. Curriculum development for the training of personnel in movin image and recorded sound archives, UNESCO, PGI-90/WS/9, Paris 1990, 104 str. — 12. Wissenschaftliche Archivarsausbildung in Europa, Veröffentlichungen der Archivschule Marburg-Institut für Archivwissenschaft, Nr. 14, Marburg 1989, 163 str. — 13. Angelika Menne Haritz, 40 Jahre Archivschule Marburg, Perspektiven der Archivarsausbildung, *Der Archivar* 42, 1989, str. 165-176. — 14. Anne Thursten, New Directions in Archival Training at the School of Library, Archive and Information Studies, University College London/ Neue Richtungen in der archivischen Ausbildung an der School of Library, Archive

and Information Studies, University College London/Überlieferung gestalten Der Archivschule Marburg zum 40. Jahrestag ihrer Gründung, Veröffentlichungen der Archivschule Marburg-Institut für Archivwissenschaft Nr. 15, Marburg 1989, str. 57-59. — 15. Studiegids 1990-1991 voor de opleiding tot middelbaar en hoger archifambtenaar, s'Gravenhage, Rijks Archiefschool, juli 1990, 54 str. — 16. Jože Žontar, Arhivsko izobraževanje v Jugoslaviji s posebnim ozirom na Slovenijo, *Arhivi* XII, št. 1-2, 1989, str. 16-18.

Pedagoška dejavnost v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici

Jurij Rosa

Že pred časom je bil v tej rubriki objavljen prispevek o vključevanju arhiva v vzgojno-izobraževalni proces mladega človeka¹, v katerem je avtorica predstavila dotedanjo prakso organiziranih obiskov šolskih skupin v arhivu, pri čemer je izhajala iz izkušenj Arhiva SR Slovenije, navedla pa je tudi mnoge koristne napotke za vključevanje arhiva v učni program. Prispevek je zaključen z mislijo, da bi »pri nadaljnjem delu na tem področju kazalo povezati izkušnje vseh slovenskih arhivov.«

S tem zapisom želim predstaviti izkušnje s pedagoško dejavnostjo v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici, pri čemer ne zajemam delovne prakse učencev v arhivu kot posebne oblike izobraževanja učencev v srednjih šolah.

Dolgoročno gledano je ta dejavnost arhivov gotovo ena izmed zelo pomembnih. Načini in kvaliteta predstavljanja arhivske dejavnosti in arhivskega gradiva mlademu človeku nedvomno vplivajo na oblikovanje njegovega znanja in zavesti o arhivski kulturni dediščini. V ta namen je že v Zakonu o naravni in kulturni dediščini vključeno določilo, da arhivi pripravljajo razstave in druge oblike predstavljanja arhivskega gradiva², bolj določno pa so te naloge arhiva navedene v normativih in standardih za arhivsko dejavnost, kjer je med nalogami v zvezi z uporabo gradiva navedena tudi naloga prirejanja zgodovinske razstave, zgodovinske učne ure ter zgodovinska predavanja na podlagi arhivskega gradiva³. Za potrebe nekaterih vzgojno-izobraževalnih programov v srednjem usmerjenem izobraževanju je bil napisan tudi poseben učbenik⁴. Snov, ki je v učeniku obdelana, ima prav gotovo poseben vzgojno-izobraževalni učinek v povezavi s praktičnim prikazom arhivske dejavnosti učencem v arhivski inštituciji, ogledom arhivskih razstav ali pa vsaj z obiskom arhivskega delavca na šoli.

Pokrajinski arhiv v Novi Gorici je zaradi izredno slabih prostorskih zmogljivosti imel v prejšnjih najetih prostorih zelo majhne možnosti za obsežnejše in kvalitetnejše sodelovanje s šolami. Kljub težavam se je odzival na občasne potrebe šol in začel tudi sam dajati vzpodbude za sodelovanje. V poročilih o delu zavoda tja do leta 1979 sicer ne zasledi-